

Telegraful Român.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 14 cor., 6 luni 7 cor., 3 luni 3 cor. 50 fil.
Pentru monarhie pe an 16 cor., 6 luni 8 cor., 3 luni 4 cor.
Pentru străinătate pe an 24 cor., 6 luni 12 cor., 3 luni 6 cor.

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației tipogr. arhid., Sibiu, str. Măcelarilor 45.

Corespondențele

să se adreseze Redacției «Telegrafului Român», str. Măcelarilor Nr. 45.

Scrisori nefranțcate se refuză. — Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSETIUNILE:

Pentru odată 14 fil., — de douări 24 fil., — de treiuri 30 fil.
rândul cu litere garmond.

Zile de mari prefaceri.

Ceice urmăresc cu atențune tot ce se petrece, atât în sinul puterilor apartinătoare împătritei înțelegeri, cât și în sinul puterilor centrale, au putut să facă constatarea, că și unii și alții, nu se cugetă încă la încheierea răsboiului și la legarea unei păci durabile și fericitoare pentru popoarele acum rău cercate și pedepsite, dar se cugetă și se pregătesc din ruptul capului pentru celalalt răsboiu, care are să urmeze cu siguranță după terminarea răsboiului actual, și care are să fie un răsboiu economic, răsboiu de nimicire în cele materiale. Se poartă discuții foarte aprinse în organele mari de publicitate, atât din țările unora, cât și din ale altora, pe tema aceasta, discuții provocate de două evenimente însemnante.

Cel dintâi este cartea foarte interesantă a domnului Frideric Naumann, deputat în camera imperială germană, intitulată «Mittel-Europa» (Europa centrală), care a provocat mare sensație pretutindenea, și în care se pledează pentru strângerea legăturilor economice între Germania și Austro-Ungaria după răsboiu, în felul cum sunt strânse acum legăturile militare, și al doilea, ținerea unei confațui în Drezda, cu participarea politicianilor din Germania, Austria și Ungaria, tocmai în scopul căutării și afarii bazelor economice din viitor a puterilor centrale, deci în scopul realizării ideii lui Naumann.

Se stabilesc așa dară puncte noi de orientare, se fac combinații noi pentru viitor, și anume, în tocul răsboiului, pentru mintea genială germană așa aflat, că acuma se poate ajunge mai ușor la înțălegere, când se simte încă necesitatea ajutorului, a alianței sincere, iar nu după răsboiu, când mintile oamenilor vor fi ocupate iarăși cu alte idei, în toate țările.

Despre ce poate adeca să fie vorba? Despre aceea, ca Germania să-și vadă asigurată desfacerea productelor sale industriale în țările amice ei, pentru cazul, dacă ar fi împediată cumva să le desfăcă în alte țări, ori în alte părți de lume, iar de altă parte să fie asigurată, că nu va duce lipsă de aceea ce ea nu produce, ori nu produce în măsură suficientă, ce însă se găsește din abundanță în țările amice ei. Cu alte cuvinte, Germania va avea să ne dea nove articole industriale de tot soiul, în schimb noi vom avea să-i dăm ei cerealele de cari va avea trebuință.

In jurul acestui fapt se învârte întreaga discuție, care agită opinia publică din Germania, din Austria și de o vreme încoace și dela noi, și aceasta e ideea, care și așteaptă intruparea, într-o formă oarecare, căută deocamdată, dar care cu siguranță va fi aflată, va trebui să fie aflată.

Răsboiul actual se poartă pentru apărarea și conservarea independenței

politice a diferitelor state intrate în răsboiu, iar cel din viitor, răsboiul economic, se va da pentru independența economică a țărilor. Si e greu a se spune, care va fi mai mare și mai de însemnatate din aceste două răsboi. Pentru neatârnarea politică, esoperată cu armele, plătită cu sânge, numai atunci are înțăles, când își are la baze și o desăvârșită independență economică. Statul care nu are neațârnare economică, e tributar altora. Iar independență economică nu înseamnă numai a avea finanțele regulate, a avea bani destui, a avea deci o situație financiară îmbucurătoare, ci înseamnă a putea desface tot ce se produce între limitele statului, și înseamnă, ca toate trebuințele simțite economice ale populației din stat să poată fi satisfăcute, în condiții multumitoare.

Pentru statul nostru de exemplu, care e stat agricol, independență desăvârșită economică ar fi aceea, când toate produsele scoase din pământul bine cultivat ar putea fi desfăcute cu prețuri bune, iar aceea ce ne lipsește nouă, ce se produce ori fabrică în alte țări, ar putea să fie importat în condiții căt se poate de favorabile, deci cu prețuri reduse. In Germania situația e tocmai contrară. Ei îl stă în interes să vândă aceea ce se produce și se fabrică la ea acasă cu prețuri căt se poate de bune, și să primească în schimb cerealele de cari are trebuință cu prețuri căt se poate de reduse. Interesele se ciocnesc deci între olaltă, și de aceea trebuie căutata modalitatea, trebuie aflat mecanismul, care se permite, ca teritoriile statelor, bine limitate în cele politice, să fie largite căt se poate de bine în cele economice, cu precumpărarea diferitelor interese.

Pentru puterile centrale nu există astăzi problemă mai mare și mai însemnată, dar totodată și mai grea, decât atlarea acestei modalități, stabilirea acestui mecanism, care se facă posibilă desvoltarea comerciului și a industriei germane și austro-ungare și după răsboiu, când Anglia tot așa va putea pune pedești pe mare oricărui avânt comercial german, ca și acuma. Pentru puterile centrale trebuie deci să se termine actualul răsboiu cu o solidaritate strânsă și durabilă economică, pe care cei dela conducerea statelor interesate vor căuta din tot adinsul să o estindă apoi și asupra altor state din nemijlocita apropiere. Puterile centrale vor forma după răsboiu un mare stat economic, care va fi suprapus statelor diferite politice din cari e compus, și care, utilizând cu bun succes toate resursele naturale, aflatăre pe teritoriul seu, va fi în stare se procure pe seama singuricelor state politice tot ce acestea, dacă ar sta singure, nu în alianță economică cu celelalte, n-ar putea se obțină. E vorba deci de mari și însemnate prefaceri, cari de pe acum se proiectează și se pun la cale pentru viitor, — de întărirea

economică a puterilor centrale, ca prea numeroșii lor dușmani să nu le poată învinge nici pe acest teren, cum nu le pot învinge nici acum pe terenul militar.

Bravii români.

— Dela frontul italian. —

„Bravii români!“ Numirea, de astă dată, nu este a noastră. O găsim tocmai acolo, de unde n' o prea așteptăm să ni se atrive: în coloanele ziarului unguresc *Budapesti Hirlap*, numărul din 29 Februarie 1916.

Corespondentul din răsboi al numitului ziar, dl Hugo Payr, trimite dela frontul italian un raport mai lung sub titlul de mai sus. Publicăm, în traducere liberă, părțile esențiale din acest raport:

Comanda vorbește mult despre regimentul românesc. I se scoate la iveală marea punctualitate și deplina incredere, ce o poți avea într'insul. **Bravii români**, — aşa sănt numiți, — ori unde i-ai pune, pretutindenea își desleagă bine problema; au participat la reocuparea mult încercatului San Michele, și frontal lor n'a fost în stare să-l rupă dușmanul.

Intr'o zi cu soare am ieșit călare, să văd pe harnicii români. Raionul lor se întinde asupra mai multor sate. N'a fost ușor lucru să găsești pe comandanțul regimentului, în considerare că locuia în casa cea mai mică a unui cibuleș de sat. Rătăcind în sus și în jos, printre case și sate, mi-au bătut la ochi eară raporturile particulare sociale și economice, izvorăte din împrejurările locale.

Aici, în ținutul munților Karst, sănt case domnești: câte un cub de vultur, în formă de clădire situată romantic, în mijloc de stânci, are grădină înfloritoare, proprietarul este cutare conte, — dar odăile sale sănt lipsite de podeală și păreții n'au tencueală.

Locuințele de altcum se prezintă ca exterior mai frumoase, decât în general casele țărănești. Formează alcătuiri solide, cele mai multe cu etaj. Ușă și ferestrelă se află numai de o latură; ceilalți trei părți se îndreaptă în direcția, de unde bate vântul *bora*. Din cauza aceasta în numeroase odăi nu intră soarele niciodată, și de pe pietrile puse una peste alta se scurge mereu umedeala. Odăile sănt largi, mobilate ieftin și fără gust. N'au cupor: cărbuni nu există și lemnul sănt scumpe. Vara, în zile fierbinți, este plăcut să stai între păreții groși de peatră, earnă însă oamenii sufer cumplit de vântul *bora*, și sănt nevoiți să se adăpostească în jurul focului deschis din bucătărie.

Inainte de răsboi nu se cunoștea pe aici ce va să zică apăduct și canali-zare, locuitorii săteni, o amestecare de sloveni și italieni, n'au văzut de pe platoul dela Doberdo altă cale ferată, afară de aceea care șerpuește pe jârmul mării. Apă lor necesară nu este alt ceva, decât opă de ploi strânsă în rezervorii. De aici beau, de aici își stropesc pământurile mari

cât palma; ear dacă le mai rămâne ceva apă, se și spală. Prin urmare curățenia lasă cam mult de dorit.

Pământul produce prea puțin pentru nutremântul oamenilor. Bărbații cuceriră țări depărtate, cioplesc piatră și adună bani. Cine nu voește să-și părăsească locul, totuși coboară spre mare la pescuit sau la muncit în vapoare, și nu se întoarce acasă, decât după luni de zile. Natura vitregă a munților Karst, nimici de păduri, bogăți în coaste prăpăstoase și săraci în văi roditoare, a făcut pe oamenii satelor nepăsători, fără pretenții, murdari și leneși.

In satele acestea se află astăzi în cvartiraj soldații români. Si precum duhul militar a sătut constru căi ferate peste marea de stânci, tot așa și români, în cercul lor mai restrâns, au creiat condițiile, care fac posibilă o viață în curățenie și tincă. Sosele sănt de curând pardosite, grajdurile au podeală de lemn, odăile se văruiesc, ferestrele spălate, — toate lúcesc de curate, și nu mai este urmă de gunoi și murdărie. Intreg satul pare că a luat o nouă față, ba chiar și sătenii s'au schimbat. Dacă, în urma răsboiului a suferit îndeosebi Galitia, este tot atât de adevărat, că răsboiul acesta cumplit a adus cele mai mari foloase ținutului Karst din apropierea râului Isonzo.

Comandantul regimentului m'a ospătat cu o ceașcă de lapte proaspăt. Apoi ne-am urcat în trăsură, și colonelul m'a condus cu multă prevenire prin raionul românesc. Neștiind românește nici o boabă, nu puteam vorbi cu români aceștia domoli de fire; dar am constatat, că sănt cu toții bine hrăniți, sănătoși și vîrtoși, și că nu le lipsesc de pe piepturi nici strălucite distincții. Colonelul ține aspră disciplină, și poate să fie mulțumit perfect cu rezultatele obținute. Umbând prin mijlocul soldaților și vorbind cu cățiva ofițeri unguri, am înțeles deplin laudele multe și meritate, auzite despre acel regiment.

Soldații înainte de mâncare se spălă pe mâini totdeauna, la trei zile își schimbă alburiile și în fiecare săptămână se scaldă odată.

Colonelul îmi spunea:

— Soldatul român se deosebește de soldatul maghiar. Prin urmare nu poți umbla cu ei la fel. Maghiarul este mai fălos; românul este mai ascuțător. Cel dintâi are trebuință de vorbă bună și încurajare; la al doilea trebuie să-i poruncesci(!), alt fel nu știe(?) ce să facă. Dar dacă a priceput odată ce problema are de săvârșit, o execută în adevăr minunat. Este un popor hrănic, bun; și dacă omul se îngrijește de dânsii, românii se pot întrece cu cei mai buni soldați din lume...

La cuvintele colonelului mai adaug, — sfărșește corespondentul, — următoare: Este o rasă frumoasă, un frumos material de oameni; italienii, dacă vor da față cu acești români, ar trebui cu adevărat să se rușineze; căci italienii în ceea ce privește morală, caracterul și fizicul, sănt așa de înapoiați în asumare cu frații lor latini dela noi.

Adaos. In numărul din 4 Martie al aceluiaș ziar se publică un pasaj dintr-o scrisoare datată „De lângă Isonzo“.

Reproducem, în traducere fidelă, din această scrisoare o parte, care ni se pare că este un fel de rectificare la adresa corespondentului pomenit, și anume la cele afirmate de „colonel“ despre soldații noștri dela acel front.

Jumătate din compania mea, — se zice în scrisoarea aceasta, — este compusă din români, jumătate din unguri. Si românul este bun soldat, dacă și să umbli cu el... Din punct de vedere militar pot constata, că românul face aceea ce i se poruncește, dar ascultă necondiționat; soldatul ungur își arată vîțeja și atunci, când nu este nici o trebuință să își arate. Demulteori trebuie să-l dojenesci să nu-și expună viața fără motiv“.

Adolf Harnack.

Monahismul, idealurile și istoria lui.

(Urmare).

VI. Benedict de Nursia și ordurile sale până în veacul al zecelea.

Monahismul a pășit pe prima treaptă nouă a desvoltării sale în veacul al şaselea, în Italia. Sfântul Benedict de Nursia i-a dat regule nouă și i-a făcut posibil să poată munci în ordine și să aibă înrăurire binefăcătoare. Înainte de a se putea îngera cu efect, a trebuit să reorganizeze mai înainte de toate însuși monahismul. În ce privește conținutul, aceste regule de sine înțeles nu erau nouă. Dar monahismul în Apus pe la începutul veacului al şaselea a avut forme de tot diferite și în parte dădeau de gândit.

Meritul lui Benedict consistă în aceea, că a redus aceste forme în modul cel mai ducător la scop, iar meritul îl întrece încă rezultatul. E de respectat supunerea severă ce o a impus monahilor, solidaritatea ordonată, protestul împotriva călugărilor vagabunzi și puțin folositori, regularea temeinică a vieții de toate zilele și obligativitatea strictă a muncii, mai ales a agriculturii. Ce e drept, aflăm postulatele muncii și ale supunerii deja și în regulele răsăritene, și nici nu sunt puse în fruntea imediată a legilor nouă, dar înainte de toate au devenit ponderoase pe seama posterității. Si ce schimbări au produs!

Din coloniile de călugări, în parte dure, împrăștiate și răsfirate, au devenit alianțe legale, cu puterea muncii care căuta teren pe seama activității. Grigore I, marele episcop în scaunul

Sfântului Petru, însuș călugăr cu mințea și cu inima a luat în serviciile sale această putere nouă și a valorizat-o pe seama bisericii. Deja de mai înainte Cassiodor, ministrul ostrogotilor, după ce, obosit de lunga-i viață, s'a retras în mănăstire, a inaugurat și activitatea științifică în planul mănăstiresc; el însuș a început să scrie manuale teologice și istorice pe seama mănăstirilor. Cu începere din veacul al șaptelea peste tot aflam în apus monahi benedictini. Lăzuiesc păduri, prefac în arături pustiuri, studiază cîntecele poetilor pagâni cu conștiință bună ori rea, și scrierile istoriografilor și ale filozofilor. Infloresc mănăstiri și școli mănăstirești și fiecare colonie e un centru al vieții religioase și culturale a ținutului. Cu aceste puteri episcopul roman a putut aduce ori susținea pe seama apusului creștinismul și o reminiscență a culturii vechi și cu aceste puteri a transformat statele nouă germane în state romano-germane. Episcopul roman a făcut aceasta, căci nici atențunea lui Benedict nu s'a îndreptat spre o astfel de activitate a ordinului, nici n'a urmat ea dela sine din legile lui, și nici învățății lui n'o au ținut în mod conștient la suprafață. În stadiul acesta dintăi vedem monahismul cu totul mai ales sub conducerea marilor episcopi romani, legătorilor romani, ca bună oară Sfântul Bonifaciu. Ordul numai așa a fost în stare a romaniza biserică francă, din origine laicizată, cel mai însemnat eveniment al perioadei, și a eliminat toate ordurile, cari nu erau conduse după regulele lui Benedict, că s'a supus construcției bisericesti, guvernate din Roma. «Era în afara de scopurile ordinului comunicarea și efectivitatea posesiunii lui spirituale și cu toate că mulți frați au dezvoltat o activitate binefăcătoare ca misionari, cu toate că mulți alții au răspândit știință în afară de mănăstirile lor, și cu toate, că unii s-au milostivit și de poporul sărac și l-au instruit în limba lui cu scrisul și cu cuvântul, l-au îmbărbătat, l-au sguduit și l-au măngăiat».

Însă — și fenomenul acesta se repetă mereu din nou în istoria apusului, — din ce a lăsat monahismul să fie folosit de biserică și a luat și el parte la problemele ei în măsură mai mare, cu atât mai tare s'a laicizat și a devenit o instituție a bisericii. Mai mult au trebuit să simțească acest lucru monahii, cari și-au dedicat viața exclusiv lui Dumnezeu. Nu le-a rămas altceva, decât ca totuși să abzică de chemarea lor lumească și să se retragă în cea mai strictă asceză, ori apoi să propovăduiască pe seama or-

dului însuș reforme de schimbare și să încece apoi reorganisarea canoniciilor, a clerului episcopal laicizat. Pentru apus e încă caracteristic, că monahii cari s'au reîntors la ascea grecească cu o rezoluție nemiloasă, nu au simțit odihnă întrînsa pe vreme mai îndelungată, ci cu voință liberă, după vreme mai scurtă ori mai lungă, și-au îndreptat privirile spre ideea reformării ordinului, dar și spre biserică universală; aşa înainte de toți Sfântul Benedict de Anian. Dar încercările de reformă ale veacului al optulea și al nouălea au remas sterile. Tot mai mult au atârnat mănăstirile, nu numai dela episcopii bisericii, dar și dela mai marii țării. Patării au devenit, pe zi ce mergea, notabilități de curte, ceeace au fost și mai înainte; monahii aproape numai în cele rituale se desebeau de laici. Așa s'a părat în veacul al zecelea, că monahismul și-a jucat până la sfârșit rolul; aşa s'a părat, că afară de câteva mănăstiri, mai ales mănăstiri de călugărițe, a căzut jertfă pericolului, care la Răsărit în genere n'a putut veni la suprafață în felul acesta: monahismul a devenit lume, lume de toate zilele, nici cu un fir de păr n'a fost mai altcum decât aceasta. Așa s'a părat, că în veacul al zecelea s'au prăbușit deopotrivă: papismul, biserică, monahismul.

(Va urma).

Să petrecem, sau să stăm în măhnire?

La întrebarea aceasta răspunde publicistul parisian Beaunier într'un număr din urmă al ziarului *Figaro*.

Credem că este potrivit să reproducem din interesanta desvoltare a gândirilor parisianului următoarele:

A uita, cel puțin pentru moment, că ne aflam în răsboi, ni se pare cu neputință, și desaprobam pe aceia, cari ne sfătuiesc să uităm cătă odată prezentul. În uitarea aceasta noi găsim ușurință de minte, cruzime. Dar ostașii, cari își varsă sângele pentru noi, nu ne zic:

«Voi de acasă petreceti, când pe noi de aici ne pândește moartea;» ci ne vorbesc așa: «Fiți simpli, nu desperați, și nu arătați durere și suferință ridicolă, ce năduce nici un folos, cel mult ar contribui, ca țara să-și peardă răbdarea, de care avem mare trebuință cu toții.»

Gândiți-vă la el totdeauna, dar nu vorbiți despre el niciodată: eată formula care ar putea fi spre folosul Franței. Nu trebuie să desconsiderăm igiena spiritului. Veselia exagerată, bucuria fără frâu nu se potrivește împrejurărilor; dar nici neagra întristare nu intră în obiceiurile francezului.

Parisianul în deosebi are darul de a ține cumpăt în veselie și în întristare. Să ne concentrăm cugetele și mai departe la răsboi, dar să ne gândim și la alt ceva, căcă împetritea într-o singură idee omorâ libertatea sufletească și tortă de gândire, și niciodată n'am avut mai multă trebuință de libertate și de puterea voinei, decat

avem tocmai acum. Ne trebuie distracții spirituale și petreceri cinstite. —

Așa scrie *francezul*. Dar altcum a scris nu demult un distins scriitor *român*, care sub cuvânt că «satul arde și baba se pieptenă», osândise o nevinovată carte de poezii nerăboinice; ear pe autor, cu tot talentul dovedit, îl închinase iadului... X.

Răsboiul.

Dela Salonic vin știri, că trupele puterilor centrale, aliate cu trupele bulgare și cele turcești, sunt acum foarte aproape de întărările franceze și engleze și se așteaptă atacul lor asupra Salonicului, unde de altcum se așteaptă și sosirea de trupe nouă engleze.

La frontul răsăritean și în Albania nu s'a întâmplat nimic deosebit. Pe la Turnopol Rîșii au fost alungați din pozițile lor. La frontul italian e vreme rea, care împede că orice acțiune militară. La frontul dela apus au fost pe unele locuri lupte cu granate de mână; într'un loc atacurile engleze au fost respinse și Germanii au făcut de nou prizonieri 14 ofițeri și 1000 de soldați. La Verdun luptele vor fi încă lungi și grele. Germanii au încunjurat fortăreața din trei părți, dar asaltul asupra ei încă nu poate fi dat. Trebuie pregătit bine prin focul artilleriei.

Fondul orfelinatului.

(Urmare.)

Col. din Cacova (Săliște) între cari: Ioan Hanzu par. (oferit 100—) solv. 50— Nicola Tamașiu no-

tar (oferit 100—) solv. 50— Biserica ort. (oferit 500 cor.) 100— Sora Daniil Baltes 20— Bucur

Jogărean 20— Toma Nicoară (oferit 20—) solv. 8— Lazar Florea 10— Dumitru Oprea Căzan 10— Opris Parotă 10— Iosefină Stroia 10— Oprea Jogărean 20— Ștefan Florea 10— Ioan Gruia 10— Dumitru Florea 10— Nicolae Brănescu 10— Gheorghe Preda 10— Dumitru Hanzu 6— Maniu Florea 10— Coman Condeiu 6— Dumitru Dobrota 10— Constantin Giurgiu 10— Stanciu Stroia inv. (ofe-

rit 60—) solv. 30— Vasile Stroia 20— Ioan Banciu 10— Ioan Stroia 10— Toma Lebu 10— Daniil Balu 6— Vlad Căzan

10— Ioan Popa și mama 5— Ioan Chircea 10— Toma Popa 8— Ioan Popa 10— Ioan Bădilă 5— Alexandru Căzan 10— Ioaneșiu Nicoară 16— Ioan Hanzu 20— Coman Hanzu 10— Nicolae Micăușiu 10— Dumitru Parotă 6— etc . . .

868— Col. din Criș (Sighișoara) la care au contribuit între alții: Ierofteu Viscrean par 5— Ilie Barbu Mihai 6— Avisalon Suciu 5— Vasile Barbu 5— etc . . .

63:94

să piară sub loviturile cari il ajunsese să dea, de aici va trebui să concludem, că *nimic* în lume nu este etern. Marile divinități ale științei ar fi osândite și ele să suferă acest ciclu invariabil, care căruește lucrurile; a se naște, a crește, a declina și a muri. Dar dacă cercetările actuale zgudue chiar temeliile cunoștințelor noastre și prin urmare toată concepția noastră despre univers, ea cu atât mai mult trebuie să ne reveleze *secretele acestui univers*. Ele ne arată, că lumea fizică, care părea un lucru foarte simplu, este dimpotrivă de o complexitate spaimătoare... știința are înaintea sa o lume minunată de explorat».

In rezumat să poate spune deci, că despre univers cu lucrurile și fenomenele din el știm foarte puțin sigur. Și anume despre esența universului; despre ceea ce este el în sine, despre viața lui lăuntrică. Să asamănă știința noastră despre universul în sine cu cunoștințele, cu esența noastră despre Dumnezeu. Știm că există, atât creatorul că și creațura, dar ce sunt în sine, în fină lor lăuntrică, în esența lor, noi nu vom putea să nu nici o dată. Atât în fața Creatorului, că și a creației, trebuie să ne plecăm cu credință să ne mărturisim adâncă credință și sunere.

(Va urma).

FOIȘOARĂ.

„Falimentul științei“.

De preotul Ioan Dandea.

(Urmare.)

Dar voi aduce altă mărturie, poate mai competentă, care prin cercetările făcute asupra materiei a sguduit din temelii întreaga știință din «trecut». Vom spicu căteva concluziuni, la care a ajuns filosoful francez contemporan Dr. Gustav le Bon asupra materiei în lucrarea sa «L'évolution de la Matière», din care s'a tradus un capitol în «Transilvania» a. 1910 nr. III.

«Dogma indestructibilității materiei este una dintre acele puține, pe care știința modernă le primește dela știința antică fără să o schimbe. Dela marele poet român Lucrețiu, până la nemuritorul Lavosier, care o *sprjinea pe baze considerate eterne*, această dogmă sacrată nu suferise nici o lovitură și nimici nu se găndeau a o contesta... Căderea ei fusese preparată prin o serie întreagă de descoperiri anterioare, care păreau că nu o privesc: razele catodice, razele X, emisiunea corpurilor radio-active etc. au procurat armele ce erau destinate a o clătină... doctrina disociării universale a materiei în sfârșit a trebuit să triumfeze.... Ce devine ma-

teria disociându-se? Poate-se presupune, că atomii desagregându-se nu fac altceva decât să se împără în părți mai mici, formând astfel o simplă pulbere de atomi? Vom vedea, că nimic nu stă dintr'aceasta, și că materia se disociază, se dematerializează, trecând prin faze succesive, care o fac să-și piară treptat calitățile de materie, până ce în sfârșit se întoarce la eterul imponderabil ce unde *păre să se fizamisit*;... departe de a fi un lucru inert, capabil numai de a restitu energie ce i-a fost dată artificial, materia e un rezervorul enorm de energie — energie intra-atomică. *Dar o astfel de doctrină se prea ciocnea cu principiile științifice fundamentale statutorite de veacuri* pentru a fi admisă imediat și înainte de a o adopta *s'au propus diverse ipoteze*. *Problema naturei materiei* și a forței este una dintre acele, cari au pus mai mult la încercare înțelepciunea savanților și a filozofilor. Soluțunea ei completă le-a scăpat însă totdeauna, penetrând în realitate ea implică cunoașterea încă neaccesibilă a cauzei prime a lucrurilor — (în esență sa.) Cercetările ce vom espune deci nu vor putea rezolvi pe de a-nțregul această mare chestie. La formele deja cunoscute ale energiei: căldură, lumină etc. trebuie să adăugăm o altă, materie sau energie intra-atomică..., prin aceste manifestări nu este cunoscut nouă universul.... *Esența energiei fiind necunoscută*, e necesar de a o materializa, dacă vom să putem medita asupra ei.... Noi

nu înțelegem lucrurile decât făcându-le să intre în cadrul obișnuit al gândirii noastre. Principii științifice, considerate foarte sigure, arătau, că materia e un fel de rezervor inert, nepătrundând poseda altă energie decât ceea ce i-a fost mai dinainte transmisă. Toate păreau deci a dovedi binișor, că materia și energia sunt lucruri ireductibile așa de independente una de alta, cum este greutatea de culoare.... *nole noșturi dovedesc, că singurile elemente ale universului cărora știința le acordă fixitate și durată, nu sunt în realitate nici fixe, nici durabile*. Filozofii și savanții renunțaseră de multă vreme de a descoperi o definiție exactă a materiei.... Tot ce am putea zice despre materie este, că ea a constituit elementul *misterios* și schimbător, din care sunt formate lumile și ființele ce le locuiesc.... Și astfel asupra ciorbulor vechilor doctrine..., să ridicără două puteri suverane; materia, ca urzeala fundamentală a lucrurilor, și energia pentru a o înșufle. Cu ecuația ce le împreunau, știința modernă credea, că poate explica fenomenele. *In formulele sale savante toate secretele Universului erau închise*. *Divinitățile vremurilor trecute erau înlocuite cu sisteme inginoase de diferențiale*. Aceste dogme fundamentele, bazele științei moderne, mă nizuiau eu să le distrug prin cercetările mele. Dacă principiul conservării energiei.... a trebuit de asemenea

Col. din Bulbuc (Geoagiu) . . .	10:70
Col. din filia Curpeni (Geoagiu)	5:60
Col. din Pianu de jos, între cari: Teodor Trifa inv. 10— Axandrina D. Trifa, inv. 10—	50:48
Col. din Bacăia, prot. Geoagiu . .	9:78
Col. din Diviciorii mari (Dej), în- tre cari: Vasile Platou 5— . . .	29:48
«Sentinela» Satul nou	1000—
Col. din Ocna superioară (Sibiu) între cari: «Vintorul» 200— Dr. Nicolae Cristea adv. 20— Ale- xandru Vidrighinescu par. 10— lue Droc strajam, de poliție 5— Savu Radu inv. 5— etc . . .	363:50
Colecta din Mada (Geoagiu) . . .	29:72
Colecta din Stăuini (Geoagiu) . .	8:44
Colecta din Mărtinești, la care a dat parohul Vasile Necșa 5— .	51:88
Gheorghe Vătășan, parch Zoltan Colecta dela soldații bolnavi și ră- niți din Spitalul de rezerva din Sibiu	20—
George Maior, Sibiu	23—
Lazar Negruțiu, inv. penz. Sibiu .	10—
Octavian Neagoș, cassar la «Lu- mina»	10—
Nicolae Bembea, inv. Sibiel . .	100—
Gheorghe Dragomescu, dir. școlar și ticele, din Oravița montană, în loc de cunună pe sacerdut Mitrop. Me- țianu	50—
Nicolae Cena, Feldmarșchallent- nant, Mehadia, în loc de cunună pe sacerdut Mitrop. Mețianu . .	15—
Dna Octavia Beu, Sibiu	100—
Octavian Beu, sublocot. în res. . .	200—
Dr. Ioan Stroia, protop. Sibiu . .	50—
Candid Popa, inv. Sibiu	500—
Ioan de Preda, fisc. consist. . . .	50—
Ioan Oțoiu, prof. sem. Sibiu . .	71:93
Colecta diu G. Rimbaș, inv. Băița, venitul petecerei școlare din 20/II 1916	266:10
Colecta soldaților dela Reg. 31 de inf., comp. o de pe campul de luptă	232—
Clubul ofițerilor in rezervă din Bu- curești	72:10
Școala rom. gr. or. din Răhău (de la o serbare școlară)	20:80
Colecta din Bucium-Cerb, Abrud	181—
Colecta din Porumbacul sup râs. (Avrig): Nicolae Solomon par. 50— institut «Negoil» 20— Luca Popeană ec. 12— Mag- dalina Ged. Pavel 6— etc . .	60:20
Colecta din Peștera (Bran); Paro- hul I. Baica 10— etc	158—
Colecta din Bonțida (Cluj)	57:90
Colecta din Felja (Sighișoara); par. Pom- piliu Constantin 10— etc . .	23:40
Col. din Ștefănești (Mediaș)	37—
Col. din Buzd (Mediaș)	426:15
Col. din Porțești (Avrig); Biserica gr. or. 50— Toma Dragomir par. 10— Andrei Galea diacon 20— Toma Bobangă inv. 10— Ioan Bradeiu epitr. 10— Co- muna politică 50— Andrei Gă- lea comerc. 10— Societatea pie- niarilor 50— Nicolae Grecu, com- erc. 20— Nicolae Denge, mă- celar 10— Vasile Popa Pascu 10— Andrei Ardelean, arând. 10— Văd. Maria N. Contora 10— Ioan Dragomir, primar, 6— Vasile Filip o— Iacob Gre- cu 5— Văd. Susana Filip Simon 5— etc	(Va urma).

Dela sate.

Sărbarea hramului școalei din comună Răhău
în favorul „Orfelinatului” din Sibiu.

Corpul învățătoresc și elevii școalei
gr. or. rom. din Răhău, precum în toți ani,
așa și în anul acesta, au serbat hramul
școalei, — care este „Trei Ierarhi” 30. Ian.
st. v. Serbarea s-a făcut prin o producție
muzicală, teatrală și decimatorică.

Venitul curat, dela producționile școlare
din trecut, era destinat fondului tovarășiei
școlare. În anul acesta însă, lățindu-se vesteau
despre nobilul scop ce-l urmărește Prea
venerabil Consistor Arhidiecezan din Sibiu
cu înființarea unui orfelinat românesc, s'a
intrunit și corpul învățătoresc din Răhău în
ședință în 25 Ian. a. c. și la propunerea
inv.-dir. V. Cărpinișan a decis cu unanimitate,
ca venitul producționii să fie destinat
orfelinatului românesc din Sibiu. Această
decizie s-a adus și domnilor preoți locali la
cunoștință, spre a rosti oamenilor în bi-
serici.

Serbarea s-a făcut în următorul mod:
Sămbăta în 30/I. s'au arborat pe edificiul
școalei ambele steaguri, atât cel național
românesc, cât și cel național maghiar. Co-
pii de școală alergau cu toții plini de bucurie
și mandrie spre școală pentru a lua parte
la serbarea hramului școalei. Intrunii cu
totii la școală, la orele 7 $\frac{1}{2}$, am plecat la
biserica în frunte cu un steag roșu purtat

de stegarul I. Stanciu, elev în școală de
repetiție. Ajunși la biserică ne-am postat la
locul obișnuit, de unde am dat în cor ră-
spunsurile liturgice.

La sfârșitul serviciului a predicat pă-
rintele N. Cărpinișan despre însemnatatea
hramului școalei și despre producțione, ce
se va aranja după ameaș la școală în favorul
orfelinatului din Sibiu.

Dela biserică am mers cu toții, — tot
în aceeași ordine, — la școală, unde inv.-dir.
V. Cărpinișan a vorbit copiilor despre în-
semnatatea hramului școalei, îndeosebi des-
pre viața celor „trei Ierarhi”, și despre pro-
ducționea, ce se va aranja, după ameaș
pentru oamenii mai bătrâni, iar mâne Dumineacă în 31/I. pentru copii, — de astădată
gratuit.

La 2 ore p. m. s'a început produc-
ționea, condusă îndată de inv.-dir. V. Cărpinișan, cu următorul program: 1.) Iată ziua
de serbare, cântare executată de elevii clasa-
lor V, VI, și repetiție (3 voci). 2.) Cuvânt festiv, rostit de inv.-dir. V. Cărpinișan.
3.) Strâna, poezie de Iulian Grozescu, de-
ciatulată de M. Fulea, elevă în cl. VI. 4.)
America, piesă teatrală în 2 acte, din bibli-
oteca copiilor, predată de elevii cl. VI.: N.
Rodear, N. Săcașu, N. Fofeldeș, D. Stanciu.
Floare Irimie, Floare Goția și Floare Lungu.
5.) Cel mai bun vis, anecdota de Speranță
decisată de Eugenia Fulea elevă în cl. V.
6.) Cântecul străinătății, în 3 voci executat
de corul elevilor. 7.) Doina, de M. Eminescu
declamată de Floare Costandă, elevă cl. VI.
8.) Cuvânt de încheiere, rostit de inv.-dir.
V. Cărpinișan.

După producțione revidându-se cassa, a
cărui cassar a fost inv. S. Floca, iar con-
trolori d-șoara inv. Elisa Crișan și inv. L.
Fleșeriu, s'a constatat, că suma incassată
a fost de 30 cor. Cu sume mai însemnate
au contribuit: econ. Vasile Gugiu 120 fil.
Nicolae Vulcu 2 cor., Ana I. Cărpinișan 1
cor., Ioan Munthiu, proprietar de moară, 1
cor., Ioan Popa, cojocarul Sebeșul-săsesc 2
cor., dna Otilia Cărpinișan soție de inv.
2 cor.

In 31. Ian. Dumineacă, s'a repetat pro-
gramul producționii pentru copiii de școală.
După producționea aceasta înălțată s'au
insuflat băetii de școală, încât s'a întreprins
o colectă benevolă și între ei pentru or-
felinatul din Sibiu. Astfel s'a colectat dela
elevii cl. I și VI, 540 fil. prin inv.-dir. V.
Cărpinișan, dela elevii cl. II, ș. IV, 1060
fil. prin inv. S. Floca și dela elevii cl. III.
210 fil. prin dșoara inv. Elisa Crișan. La
colecta aceasta a mai contribuit inv.-dir.
V. Cărpinișan cu 10 cor. Dșoara inv. Elisa
Crișan 6 cor. inv. Simion Floca 6 cor. și
dnă Aurelia Grecu, soție de notar 2 cor.

De tot s'au incassat 72 cor. 10 fileri,
care sumă inv. dir. V. Cărpinișan a predat-o
On. domn Dr. Ioan Mateiu, revzor școlar,
pentru o a mai cassei arhidicezane în
favorul orfelinatului.

Nu numai această jertfă s'a adus din
partea corp. inv. și a elevilor școalei gr. or.
rom. din Răhău, pentru soldații de pe câmpii
de răsboiu, ci și suma de 1260 fil. dela
producționea aranjată în ziua de 5. Andrei
s'a trimis la oficiul pentru ajutorarea solda-
torilor „Hadsegé yzó hivatal” din Budapesta,
pentru pomul de călcun al soldaților, iar
în toamna anului 1914 s'a trimis tot acolo
doi saci și în toamna din 1915 un sac
de frunze de mure de câmp, pentru care
lăptă corpul învățătoresc a fost lăudat din
partea oficiului său amintit, iar elevilor li
s'a dat căte-un chip întru amintirea jertfei
aduse și din partea lor în acest cumplin
răsboiu.

Acestea le-am aflat de bine a le aduce
la cunoștință publicații, spre a servi și al-
torii de exemplu.

Pentru corpul învățătoresc:

V. Cărpinișan,
inv.-dir.

NOUTĂȚI.

Parastas. Sâmbăta, în 4 Martie
n., s'a celebrat parastas în capela mă-
năstirii Hodoș-Bodrog, pentru odihna
sufltelui egumenului acelei mănăstiri,
care a fost arhimandritul Augustin Hamsea. A pontificat Preasfinția
Sa, Episcopul Ioan I. Papp al Aradului, cu asistență numărătoare.

Fondul orfelinatului din Sibiu.
Până eri, Marți, au intrat la cassa ar-
hidicezana 54,257 coroane pentru
fondul orfelinatului ort. român din
Sibiu. Rugăm pe cei din afară, ca
listele donatorilor să nu ni le trimită
nouă, ci cassei arhidicezane, împre-
ună cu banii colectați, pentru că noi,

spre evitarea confuziunilor, publicăm
numai contribuirile intrate la cassa
arhidicezana.

Carmen Sylva și presa străină. Moar-
tea văduvei regine Elisabeta a României
este înregistrată și în presa străină, ger-
mană și maghiară, în termeni care fac o-
noare atât răposatei regine, cat și țării ro-
mânești. Zarele vieneze și berlineze, fără
excepție, au consacrat coloane întregi me-
moriei marei răposate. Constatând acelaș
lucru și în presa ungurească, remarcăm
de astădată un frumos primăriu, scris
de Samassa Désy Annie în *Magyár Hirlap*,
în organul contelui Andrásy. Articolul a-
cesta, vrednic să fie tradus în întregime,
cuprinde și următoarele șire adânc simțite:
„Să-i iubă — Carmen Sylva — noua sa
patrie, căreia nu i-a fost numai regnă, ci
și mama înțelegeră... Amândouă — Eisa-
beta României și Elisabeta Austro-Ungariei
— au fost florii mandre răsărite în pământ
străin. Să amândouă au prins rădăcini în
înima patriei lor celei nouă”. — Cătă de-
osebere între cuvintele acestea și între ex-
plozia colegilor, sau poate mai exact a co-
legului, dela „Tagblatt” din Sibiu, care
înșîntășea pe Elisabeta ca pe o femeie ne-
înțelegeră și incapabilă de a prende ră-
dăcini în iubirea din noua sa patrie.

Regimente nouă. Din București se anunță, că în vremea cea mai scurtă au să
se formeze patruzece de regimente nouă de
infanterie. Armata română va avea prin
urmare 120 de regimente, moderne echipate
și instruite, cu 750,000 de ostași.

Numire. Majestatea Sa Monarhul a
numit pe printul moștenitor bulgar Boris
major, iar pe printul bulgar Ciroș capitan
în regimentul de huvari „Ferdinand I Rege
al Bulgariei” nr. 11.

Fidanțare. Se vedește din Viena, că
principel moștenitor Boris al Bulgariei se
va fi danță cu una dintre arhiducesele A-
ustria.

Cas de moarte. În Lipova a decedat
în 1 Martie n. seara la orele 9 venerabilă
matronă Maria Simon, născută Marienescu,
în etate de 82 ani. A fost văduva comer-
ciantului și marei naționalist Simon din
Lipova și sora regretatului academician
din Sibiu, Dr. At. M. Marienescu. A fost
înmormantată în 3 Martie n. la orele 3 d. a.
în cripta familiară din cimitirul gr. ort.
roman al Lipovei. Odihnească în pace!

Pentru lucrările agricole de primăvară.
Ministrul de răsboi și ministrul de haine
au luat măsuri, ca soldați și glotăși, care
se găsesc îndărătu frontului și sănt de
protecție economi, să fie concediați, după
putință, în grupe căt mai mari în scopul
îndeplinirii lucrărilor agricole de primăvară.
Concediul durează 3 săptămâni în 5 săptămâni
și se poate cere pe calea raportului.

In atențunea călătorilor. Persoane,
care pleacă în străinătate, sau care vin
din străinătate și trec prin teritoriul monar-
hiei noastre, sănt făcute atente să nu poarte
cu sine ziare, cărți, broșuri sau scrisori;
de oarece la vama pot să abă piedecă și
intârziere cu prilejul vizitării pașapoartelor
și a bagajelor.

Bonuri pentru zahăr se introduc în
Viena. De persoană se permite să se cumpăre
câte 1 $\frac{1}{4}$ kilogram de zahăr pe o lună.

Răsboiul cu Rusia. Generalul Kuropat-
kin fiind numit comandant al armatei ru-
sești dela nord, care operează împotriva
lui Hindenburg, se crede că pe frontul a-
cesta au să se petreacă în curând eveni-
mente de mare importanță.

Convenții comerciale. Gazeta Times
afîșă, că în săptămâni apropiate Anglia,
Franța, Rusia și Italia vor semna o declara-
ție, unde se obligă fiecare să nu încheie
convenții comerciale, nici cu Germania, nici cu
Austria-Ungaria. — Eată un lucru fără rost.
Când pacea va fi dictată împătritei înțele-
legeri, „obligamentul” are să cadă dela
dela.

Mortul în concediu. Soldatul Francisc
Weiser se afa tocmai în concediu în satul
lui din Austria de sus. Într'ună din zile,
când voivnicul sta la masă cu părișii săi,
sesese factorul și aduce stirea în scris, că
fiul lor Francisc, greu rănit în luptă, este
mort și îngropat. În zua următoare „mor-
tul” și „îngropatul” a plecat îndărăt la
front.

Daruri generoase. La fondul absolven-
telor școalei civile de fete a Asociației din
Sibiu pentru sprijinul școalei, în urma a-
pelului publicat, au incurs până acum ur-
mătoarele daruri generoase, dela: Elena Dobrin 60 cor., Elena Dr. Bardo 5 cor., Coca
10 cor., Francisca Dr. Andrei Pop 20 cor.,
Marta Fumor 20 cor., Cornelia Pascu 20 cor.,
Lucretia Dr. Mieșa n. David 50 cor.,
Sabina Dămian (Brad) 50 cor., Alexandra
Pletosu 5 cor., Sabina Dr. Bordei n. Da-
vid 10 cor., Irina M. Fauru 5 cor., Antonia
Z. Fauru 5 cor., Aurora Dr. Vicas n. Da-
vid 10 cor., Livia A. David 10 cor., Eugenia
Dr. Ciura 10 cor., Elena Hulea n. Adamovici 10 cor., Domnica Porea n. Chirtop
10 cor., Ana Furdui 10 cor., Laura Rusu 10 cor., Natalia Dr. Macaveiu n. Ciorogariu
10 cor., Aurica Bătan (Cernăuți) 5 cor., Alexandrina Tripon 10 cor. — Suma: 350
cor. — Direcținea exprimă multămîta cal-
duroasă și repetă cu stîmă apelul cătră
toate absolvențele școalei Asociației. Ci-
tarea se va continua. — Ziarele române
sunt rogate să publice, găsind trebu-
int

,,VICTORIA“;

Contul Bilanț la 31 Decembrie 1915.

Activa.

Pasiva.

	K	f		K	f
Cassa în numărar	329,659	86	Capital societar: 12,500 acții à cor. 200	2.500,000	—
Capitale elocate la alte bănci	544,434	15	Fond general de rezervă	1.000,000—	
Cambii	14.883,653	45	Fond special de rezervă	933,083·20	
Imprumuturi hipotecare	2.458,211	—	Fond de penziuni	317,901·67	2.250,984 87
Imprumuturi în Cont-curent cu acoperire hipot. și pe efecte și pe oblig. împrumut de stat	3.346,030	27	Depuneri spre fructificare		16.504,831 76
Avansuri pe efecte	82,656	—	Depozite de cassă		153,479 11
Efecte proprii:			Cambii reescontate		675,777 —
400,000 Cor. nom. Oblig. împr. de stat cu 6% à 96	384,000—		Contribuție la depuneri		40,138 15
100,000 Cor. nom. Oblig. împr. de stat cu 5½% à 90	90,000—		Dividendă neridicată		8,030 —
400,000 Cor. nom. Oblig, com. P. H. E. Takarékpénztár Egyes 4% 70	280,000—		Creditori	25,725—	
100,000 Cor. nom. Scris. fosc. E. Bpesti Főv. Takarékp. cu 4½% à 80	80,000—		Creditori pe obligațiuni Imprumut de stat emis. III.	710,564—	736,289 —
50,000 Cor. nom. Scris. func. M. Agrár és Járadékbanks cu 4½% à 80	40,000—		Interese transitoare anticipate		266,704 10
50,000 Cor. nom. Rentă de căi f. M. Agrár és Járadékb. cu 4% à 70	35,000—		Venit transpus din anul trecut	30,427·23	
25,000 Cor. nom. Scris. func. M. Általános Takarékp. 4% à 70	17,500—		Profit curat	364,479·35	394,906 58
24,500 Cor. nom. Oblig Hazai Bank r.-t. 4½% à 80	19,600—				
20 acții Banca Austro-Ungară à Cor. 1,600	32,000—				
60 acții Hungária aradi pamutárugyár Cor. 400	24,000—				
Acții dela diverse hânci, întreprinderi comerç. și industr. în nom.	196,650—				
	1.198,750	—			
Realități proprii:					
Casa instit. din Arad calea Archiducelui Iosif Nr. 2	220,000—				
Casa instit. din Arad calea Archiducelui Iosif Nr. 1	130,000—				
Casa filialei din Chișineu	50,000—				
Casa filialei din Boroșineu	60,000—				
Casa filialei din Siria	14,000—				
Ate realități de vânzare	174,354·24				
Mobilier	23,595·20				
Amortizare	13,595·20				
Interese transitoare restante	29,391	60			
	23.531,140	57			

Contul Profit și Perdere la 31 Decembrie 1915.

Debit.

Credit

	K	f		K	f
Interese pentru depuneri spre fructificare	783,442	27	Venit transpus din anul trecut	30,427	23
Interese de reescont	231,187	50	Interese:		
Spese:			dela cambii	1.227,363·54	
Salare	62,046	11	„ împrumuturi hipotecare	185,030·08	
Bani de cvartir	17,452	52	„ avansuri pe efecte	6,589·07	
Imprimeate, diverse plăți și spese de birou	48,801	81	„ capit. elocate la alte bănci	26,404·97	
Porto postal	8,709	22	„ efecte proprii	41,103—	
Chirie	7,600	—	„ împr. în cont curent și alte provizii	187,360·44	1.673,851
Marce de prezență	3,600	—	Chirii și alte arânzi	35,986	10
Contribuție	90,579·27				35
Dare după int. de depuneri 10%	78,344·20	168,923			
Amortizare din mobiliar		13,595			
Venit transpus din anul trecut	30,427·23				
Profit curat	364,479·35	394,906			
		1.740,264	68		
				1.740,264	68

Arad, la 31 Decembrie 1915.

Sava Baiu m. p. director executiv.

Ilie Papp m. p., şef contabil.

DIRECT LINEA:

Mihai Veliciu m. p., presedinte.

Dr. Nicolae Ciaclan m. p.

Axentie Secula m. p.

Roman R. Ciorogariu m. p., vice-președinte.

Dr Aurel Demian m. p.

Petru Trutia m. p.

Traian Vătianu m. p.

Dr Stefan C. Pop m. p.

COMITETUL DE SUPRAVEGHIREA:

Subsemnatul comitet de supraveghiere am examinat conturile prezente și le-am aflat în deplină consonanță cu registrele institutului.

Dr. Sever Ispravnic m. p., președinte.

Dr. Cornel Ardelean m. n.

Dr. George Vassos, M.D.

Protopop Giuilescu m. n.

Dr. Joan Német m. n.

Dr. George Vessa
Josif Diamandi m. n.

Iosif Diamandi m. p.,
revizor expert la «Solidaritatea».